

פרשת וארא : על תהליכים בגאולה ועל עבודת ה'

מפי הרב אבי גולדברג הי"ד

הדרך, ולא תמיד רואים בעיניים איך הגאולה מתקדמת, אבל היא מתקדמת!

גם במצרים, וגם למשה רבינו לקח זמן, ובהתחלה הייתה ירידה והרעה במצב, ורק בהמשך הגיעה הגאולה. אנו נמצאים במלחמה ארוכה, אנו נדרשים לאמונה גדולה, שהגאולה אכן מתקדמת גם אם לא תמיד רואים או מבינים זאת בשכל שלנו.

בהמשך פרשת השבוע, אנו קוראים על **מכות מצרים** שאף הן מתרחשות בהדרגה.

ומהן אפשר ללמוד עוד דברים על הגאולה.

למשל, במכה הראשונה, מכת דם מצטווה משה לבקש מאהרון שיכה את היאור (שמות ז, ט):

"וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל־מֹשֶׁה אָמֵן אֶל־אֲהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִשְׁה־יְדֶךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהֲרָתָם עַל־יְאֲרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל כָּל־מִקְנֵה מִימֵיהֶם וְיִהְיוּ־דָם וְהָיָה דָם כָּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְכַבָּנִים."

אולם בהמשך ספר שמות (פרק יז, פס' ה), כשמה מצטווה על ידי הקב"ה להכות בצור ולהוציא מים לעם ישראל נאמר כך - "וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֶתְּךָ מִזֶּקֶן יִשְׂרָאֵל וּמִטָּה אֲשֶׁר הִקִּיתָ בְּאֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ". לכאורה לא משה הוא שהיכה ביאור, אלא אהרון?

רבי אבהו לומד מכך (סנהדרין צט, ב) שכאשר אדם פועל ועושה מצווה בשליחות של אחר, המצווה והעשייה נחשבת גם של המשלח³. למעשה, כולנו שלוחי מצווה. לוקחים אחריות בגאולה האלוהית.

אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד י), כי האבות ידעו ה' המיוחד אבל לא נודע להם בנבואה, ולכן כשידבר אברהם עם השם יזכיר השם המיוחד עם אלה דלת, או אלה דלת לבדו. והנה הענין, שהאבות היה גלוי השכינה להם והדבור עמהם במדת הדין רפה ונהג עמהם בה, ועם משה יתנהג ויודע במדת הרחמים שהוא בשמו הגדול, כטעם מוליך לימין משה זרוע תפארתו (ישעיה סג יב), וכתוב (שם שם יד) כן נהגת עמך לעשות לך שם תפארת. ולכן לא יזכיר משה מעתה שם אל שדי, כי התורה בשמו הגדול נתנה, שנאמר (להלן כ ב) אנכי ה' אלהיך, והוא שנאמר (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה. וכבר רמזתי פירוש "השמים". והקב"ה יגלה עינינו ויראינו נפלאות מתורתו. וטעם וגם הקימותי את בריתי אתם, וגם אני שמעתי, כלומר נראיתי להם באל שדי וגם הקימותי להם הברית ההוא לפני, וגם בשמי הגדול שמעתי עתה אני נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי אשר הקימותי להם עמדי, והמשכיל יבין. ומה שדרשו רבותינו בענין הזה (שמו"ר ו ד) חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי, ולא הודעתי להם ששמי ה' כשם שאמרתי לך, ולא הרהרו אחר מדותי וכו', ועוד שלא שאלוני מה שמי כשם ששאלת אתה, ואתה תחלת שליחותי אמרת לי מה שמך, ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה וגו' (לעיל ה כג), ועל זה נאמר וגם הקימותי את בריתי אתם וגו'. גם המדרש הזה ענינו מתישב אחר המקרא, כי הוקשה להם ז"ל, למה יזכיר נבואת האבות לפחות מעלתם בנבואה ולאמר שלא נראה אליהם רק באל שדי, מה צורך היה לו זה, היה ראוי לומר אני ה', ולכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וידעתם כי אני ה' המוציא. ולכן ידרשו כי היה הדבר תוכחה למשה לאמר לו הנה האבות שלא הגיעה להם מעלתם בנבואה אליך ולא ראו רק באל שדי, הם האמינו בי, וגם הקימותי את בריתי אתם ושמעתי נאקת בניהם בעבורם, אף כי אתה שידעתי בשם הגדול והבטחתך בו, שיש לך לבטוח ברחמים ולהבטיח ישראל בשמי שאעשה עמהם אותות ומופתים. וגם זה נכון והגון".

³ **תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צט עמוד ב:** "אמר רבי אבהו: כל המעשה את חבירו לדבר מצוה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, שנאמר ומטך אשר הכית בו את היאר, וכי משה הכה? והלא אהרן הכהו! אלא לומר לך: כל המעשה את חבירו לדבר מצוה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשה".

פרשת השבוע נפתחת בנאום נפלא, שיש הרבה מה ללמוד ולהעמיק בו.

הקב"ה מתגלה אל משה ולמעשה עונה על שאלתו של משה - "למה הרעת לעם הזה" ועל הטענה של משה - "מאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה".

בפסוקים הפותחים את הפרשה, מופיעים לשונות הגאולה ("והצאתי", "והצלתי" וכו')... ולמעשה הקב"ה מלמד את משה שגאולה מתקדמת לרוב בשלבים. שהעובדה שבינתיים הגזרות קשות יותר, זה חלק ראשון בתהליך. שהקושי בשעבוד איננו "טעות" בתכנון של הקב"ה, אלא חלק מהמהלך כולו.

ניתן לומר שהמילים הפותחות את הנאום - "אני ה'" הן למעשה המסר העיקרי בתשובתו של הקב"ה.

מילים אלו ("אני ה'") הינם גם המילים המסיימות את התשובה של ה', והן גם מופיעות בדיוק באמצע הנאום (מוזמנים לספור מילים)!

רבים מן המפרשים אכן התמקדו במילים אלו - "אני ה'". **רש"י** לדוגמא מפרש שהביטוי "אני ה'" משמעותו - "נאמן לשלם שכר"¹, או במילים אחרות - הבטחת ה' תתקיים, ועם ישראל יזכה בפועל לגאולה.

הרמב"ן מפרש את הפסוקים כשינוי של הנהגה, מהנהגה טבעית להנהגה ניסית כלומר - הקב"ה יכול לבצע ניסים מעבר לחוקי הטבע והם שיקדמו את הגאולה².

איננו מבינים מדוע יש צרות בעולם... אבל מה שאנחנו כן יודעים - שגאולה לפעמים מתקדמת בתהליך, שאמונה בה', דורשת מאיתנו סבלנות, והבנה שלא תמיד אנחנו מבינים את

¹ **רש"י** שמות פרק ו פסוק ב: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' - נֶאֱמַן לְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לַמַּתְהַלְכִּים לִפְנֵי. וְלֹא לַחֲנֹם שְׁלַחְתִּיךָ כִּי אִם לְקִיָּים דְּבָרִי שְׁדִבְרַתִּי לֵאבוֹת הָרִאשׁוֹנִים. וּבִלְשׁוֹן הַזֶּה מְצִינוּ שְׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אֲנִי ה' נֶאֱמַן לִפְרָע, כְּשֶׁהוּא אִמּוֹר אֲצֵל עֹנֶשׁ, כְּגוֹן (וַיִּקְרָא יִט יב) וְחִלְלַת אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה', וְכִשְׁהוּא אִמּוֹר אֲצֵל קִיּוֹם מִצְוֹת, כְּגוֹן (וַיִּקְרָא כב לא) וְשִׁמְרָתָם מִצְוֹתֵי וְעִשִּׂיתָם אוֹתָם אֲנִי ה', נֶאֱמַן לִיתֵן שְׂכָר".

² **הרמב"ן** שמות פרק ו פסוק ב: "...וַעֲנִין הַכְּתוּב, כִּי נִרְאָה לֵאבוֹת בְּשֵׁם הַזֶּה שְׁהוּא מִנְצָח מַעֲרֻכֹת שָׁמַיִם וְלַעֲשׂוֹת עִמָּם נִסִּים גְּדוּלִּים שֶׁלֹא נִתְבַּטַּל מֵהֶם מִנְהַג הָעוֹלָם, בְּרַעַב פְּדָה אוֹתָם מִמּוֹת וּבִמְלַחְמָה מִיַּד חָרִב, וְלַתֵּת לָהֶם עוֹשֶׁר וּכְבוֹד וְכָל טוֹבָה, וְהֵם כָּכָל הַיְעוּדִים שְׁבִתוּרָה בְּבִרְכּוֹת וּבְקִלְלוֹת, כִּי לֹא תִבָּא עַל אָדָם טוֹבָה בְּשִׁכָר מִצּוּה אוֹ רַעָה בְּעוֹנֶשׁ עֲבִירָה רַק בְּמַעֲשֵׂה הַנֶּסֶךְ, וְאִם יוֹנַח הָאָדָם לִטְבַּע אוֹ לְמִזְלוֹ לֹא יוֹסִיפוּ בוֹ מַעֲשֵׂיו דְּבַר וְלֹא יִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ. אֲבָל שְׂכָר כָּל הַתּוֹרָה וְעוֹנֶשׁה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל נִסִּים וְהֵם נִסְתָּרִים, יִחַשְׁבּוּ בָהֶם לְרֹאשׁוֹ שְׁהוּא מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהֵם בָּאֲדָם עֹנֶשׁ וּשְׂכָר בְּאִמּוֹת. וּמִפְּנֵי זֶה תֹּאמַרְךָ הַתּוֹרָה בִּיעוּדִים שְׁבַעֲוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִבָּאֵר יְעוּדֵי הַנֶּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת, כִּי אֵלֶּה מוֹפְתִים שְׁכַנְגַּר הַתּוֹלָדָה, וְקִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ וְדִבְקָה בֵּא־לוֹהִים הוּא דְּבַר רְאוּי בְּתוֹלְדָתָה שְׁהִיא תִשּׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה. וְעוֹד אִפְרָשׁ זֶה (וַיִּקְרָא כו יא ד"ה וְנִתְתִּי) אִם גּוֹמֵר ה' עָלַי.

וְהֵנָּה אִמֵּר הָאֱלֹהִים לְמֹשֶׁה נִרְאִיתִי לֵאבוֹת בְּכַח יָדִי אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹדֵד בוֹ הַמּוֹלֹת וְעוֹדוֹ לְבַחֲרִי, אֲבָל בְּשֵׁמִי שֶׁל יו"ד ה"א אֲשֶׁר בוֹ נִהְיָה כָּל הַהוּא לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם לְבְרוֹא לָהֶם חֲדָשׁוֹת בְּשֵׁנוֹי הַתּוֹלְדוֹת, וְלָכֵן אִמּוֹר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה', וְתוֹדִיעַ לָהֶם פֶּעַם אַחֲרָת הַשֵּׁם הַגְּדוֹל כִּי בוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם לְהַפְלִיא, וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי ה' עוֹשֶׂה כָּל וְצָדֵקוֹ כָּל דְּבָרֵי ר"א בְּעִנְיָן הַזֶּה, אֵלֶּה שְׁהוּא כְּמִתְנַבֵּא וְאִינוּ יוֹדְע. וְהֵנָּה גַם לְדַבְּרֵיוֹ הָיָה רְאוּי שִׁיאִמֵּר הַכְּתוּב וְאוּדַע אֶל אֲבִרְהָם וְגו' בָּאֵל שְׂדֵי וּבְשֵׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם, אוֹ שִׁיאִמֵּר וּבְשֵׁמִי ה' לֹא נִרְאִיתִי לָהֶם. אֲבָל הוּא יִתֵּן כּוֹזָה, כִּי מִפְּנֵי הַיּוֹת נְבוֹאָת הָאֲבוֹת בְּמִרְאוֹת הַלֵּילָה אִמֵּר בָּהֶם וְאִרָא, וּבַעֲבוּר הַיּוֹת שֶׁל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים אִמֵּר לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם, כְּאִשֶּׁר נִודַעְתִּי לָךְ.

וְעַל דֶּרֶךְ הָאִמָּת בֵּא הַכְּתוּב כְּפִשּׁוֹתוֹ וּמִשְׁמַעוֹ, יֹאמֵר אֲנִי ה' נִרְאִיתִי לָהֶם בְּאִסְפָּקְלֵרֵיא שֶׁל אֵל שְׂדֵי, כְּטַעַם בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוּדַע (בְּמִדְבָּר יב ו), וְאוֹתִי אֲנִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם, שֶׁלֹא נִסְתַּכְלוּ בְּאִסְפָּקְלֵרֵיא הַמֵּאִירָה שִׁידְעוּ אוֹתִי, כְּטַעַם